

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่
เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

A study of the problems and health care needs of the elderly in the
area of San Sai Subdistrict Municipality, Mueang District, Chiang Rai
Province

พรนิภา สิทธิสระดู¹ ปริพัช เงินงาม² จิติรัตน์ ชัยชนะ³ กนกอร เพียรสูงเนิน⁴
วรรณพร สุริยะคุปต์⁵

Pornnipa Sitthisradoo, Paripach Ngoengnam, Thitirat Chaichana,
Kanokorn Piansoongnern, Wannaporn Suriyakhup

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และ 2) เสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาประสบการณ์ด้านสุขภาพชุมชนจากผู้สูงอายุ จำนวน 150 คน ตลอดจนผู้บริหารของเทศบาลตำบลสันทราย จำนวน 8 คน และแพทย์แผนไทยวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน 10 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาวิเคราะห์นั้นเป็นข้อความบรรยายที่ได้จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการจดบันทึกข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 2) ปัญหาเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากความเสื่อมของร่างกาย และ 3) ปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์และสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ในขณะที่ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การดูแลรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และ 2) การพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงนำเสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุออกเป็น 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมดูแลรักษาโรคด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย และ 2) กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในชุมชน

Received: 2023-03-13 Revised: 2023-03-24 Accepted: 2023-03-24

^{1 2 3 4 5} วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย School of
Traditional and Alternative Medicine Chiang Rai Rajabhat University, Thailand. Corresponding
Author e-mail: paripach@hotmail.com

คำสำคัญ (Keywords): สภาพปัญหาสุขภาพ; ความต้องการดูแลสุขภาพ; ผู้สูงอายุ; เทศบาล; การแพทย์แผนไทย

Abstract

This research article aimed to 1) study the problems and health needs of the elderly and 2) propose a model for health care and quality of life development for the elderly with Thai traditional medicine in Sansai Municipality, Sansai Sub-district, Mueang District, Chiang Rai Province. This study was qualitative research from collecting information from document review and analysis about the problems and health needs of the elderly through Thai traditional medicine and focus group methods. To study the community health experiences of 150 elderly, 8 San Sai Subdistrict Municipality administrators, and 10 professional Thai traditional medicine practitioners working in the area. Analysis of data from focus group record. Most data analyzed are narrative texts from participant observation, interviews, and notetaking. The results showed that the problems of the elderly are divided into three parts: 1) the problem with non-communicable diseases (NCDs), 2) the illnesses caused by the deterioration of the body, and 3) the mood and mental health of the elderly. In contrast, the health needs of the elderly are divided into two parts: 1) treatment of diseases with Thai traditional medicine wisdom and 2) health self-reliance with local wisdom. Therefore, presenting a model of health care and quality of life development for the elderly is divided into two activities: 1) Traditional Medicine Service Center (TMSC), and 2) activities to promote health and quality of life development of the elderly with Thai traditional medicine in the community.

Keywords: Problem condition and health needs; elderly; Municipality; and Thai traditional medicine

บทนำ (Introduction)

การจัดตั้งคลินิกการแพทย์แผนไทย เพื่อรองรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทย และการบริการวิชาการสังคมของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย แบ่งประเภทคลินิกการแพทย์แผนไทยออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 คลินิกการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั้งในระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและโรงพยาบาลชุมชน รูปแบบที่ 2 คลินิกการแพทย์แผนไทยในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดบริการในรูปแบบรัฐสวัสดิการ รูปแบบที่ 3 คลินิก

การแพทย์แผนไทยในเรือนจำ ดำเนินการจัดบริการภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริ รูปแบบที่ 4 คลินิกการแพทย์แผนไทยกลางของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก รูปแบบที่ 5 คลินิกการแพทย์แผนไทยเคลื่อนที่ในชุมชนของวิทยาลัยการแพทย์ฯ (วรรณพร สุริยะคุปต์, 2565) ซึ่งศูนย์บริการแพทย์ไทยเพื่อชุมชนที่สถานีขนส่งเชียงราย 2 ตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย เป็นรูปแบบที่ 4 ที่มีการพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนแพทย์แผนไทย ด้านการประกอบการคลินิกการแพทย์แผนไทย (ชินภัทร เต็มสมบัติ, 2565) เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีศักยภาพในการประกอบการด้านคลินิกแพทย์แผนไทย โดยบูรณาการความรู้วิชาชีพการแพทย์แผนไทยสำหรับขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยและความรู้การประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยเข้ากับความรู้ด้านการบริหารจัดการ โดยมีเป้าหมายให้บัณฑิตแพทย์แผนไทยมีประสบการณ์จริงในการประกอบการคลินิกการแพทย์แผนไทยและส่งเสริมแพทย์แผนไทยเป็นทางเลือกสำหรับการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาไทยให้กับประชาชน (ชนาภา ไวยลาที, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตามมาตรา 55 โดยรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพการป้องกันโรคและส่งเสริมให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้เริ่มจากการสร้างเครือข่ายลูกค้าในพื้นที่ใกล้เคียงด้วยการสำรวจข้อมูลภายในพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลนครเชียงราย มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ได้แก่ ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลรอบเวียง อำเภอเมืองเชียงราย ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมืองเชียงราย ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลท่าสาย อำเภอเมืองเชียงราย และทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย มีหมู่บ้านอยู่ในเขตการปกครอง 11 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านสันทรายหลวง หมู่ที่ 2 บ้านสันทรายน้อย หมู่ที่ 3 บ้านโป่งสลี หมู่ที่ 4 บ้านป่าตึง หมู่ที่ 5 บ้านร่องก้อ หมู่ที่ 6 บ้านปากกล้วย หมู่ที่ 7 บ้านป่าย่าง หมู่ที่ 8 บ้านป่าข่า หมู่ที่ 9 บ้านใหม่ทรายทอง หมู่ที่ 10 บ้านใหม่สันติสุข และหมู่ที่ 11 บ้านปากกล้วยเหนือ (เทศบาลตำบลสันทราย, 2566) เทศบาลตำบลสันทรายมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 10,226 คน เพศชายจำนวน 4,762 คน เพศหญิงจำนวน 5,464 คน และมีจำนวนผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) 2,484 คน คิดเป็นร้อยละ 24.29 ของประชากรทั้งหมด (กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน, 2566) ถือว่าเข้าสู่ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ (กรมสุขภาพจิต, 2563) ทั้งนี้จังหวัดเชียงรายได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์เช่นกัน เนื่องจากมีผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 23,299 คน คิดเป็นร้อยละ 21.33 จำนวน ของประชากรทั้งหมด 109,226 คน (กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน, 2566) จากสถานการณ์ข้างต้นผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นโอกาสเป็นฐานในการขยายเครือข่ายลูกค้าในอนาคตได้

ดังนั้นเพื่อสร้างเครือข่ายกลุ่มลูกค้าในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้ง

เสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่จัดตั้งศูนย์บริการแพทย์ไทยเพื่อเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพให้กับประชาชน ตลอดจนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทยในสถาบันการศึกษา และการประกอบวิชาชีพแพทย์แผนไทยในหน่วยบริการสุขภาพของภาครัฐและเอกชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

- 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- 2) เสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการทางสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลการดูแลส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อปัญหาและความต้องการทางสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในพื้นที่และประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ทั้งหมดจำนวน 170 คน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ชุมชนตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 150 คน ผู้บริหารเทศบาลตำบลสันทรายที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ จำนวน 8 คน และแพทย์แผนไทยวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน 10 คนเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้แก่ อาจารย์แพทย์แผนไทยวิชาชีพ และอาจารย์วิทยาศาสตร์

การแพทย์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์ (Index of Item Object Congruence: IOC) ได้ค่าความสอดคล้องของ เครื่องมือวิจัย IOC ที่ 0.82

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group) จากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีจัดระบบข้อมูลออกเป็น 2 ประเด็น คือ (1) ปัญหาและความ ต้องการทางสุขภาพของผู้สูงอายุ (2) การเสนอรูปแบบการดูแลส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาวิเคราะห์นั้นเป็นข้อความบรรยายที่ได้จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) และการจดบันทึกข้อมูล (Notetaking)

ผลการวิจัย (Research Results)

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) สภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาล ตำบล สันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

พบว่าสภาพปัญหาทางสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบล สันทราย อำเภอ เมือง จังหวัดเชียงราย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ปัญหาเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จำนวน 5 กลุ่ม คือ 1) โรคเบาหวานที่เกิดจากภาวะน้ำตาลในเลือดสูงอย่างควบคุมไม่ได้ โดยพบ ภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ได้แก่ แผลเรื้อรังที่เท้า ตาพร่ามัว ไตวาย 2) โรคความดันโลหิต สูงซึ่งเป็นภาวะความดันภายในหลอดเลือดแดงสูงกว่าปกติ โดยพบภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นกับ ผู้สูงอายุ ได้แก่ เวียนศีรษะ หน้ามืด ใจสั่น 3) โรคหลอดเลือดหัวใจและสมองที่เกิดจากการพอกของ คราบไขมันบริเวณภายในผนังหลอดเลือด ส่งผลทำให้หลอดเลือดไปเลี้ยงหัวใจและสมองไม่ เพียงพอ โดยพบภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ได้แก่ หัวใจวาย กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด หลอดเลือดสมองตีบ หลอดเลือดสมองแตก หลอดเลือดสมองอุดตัน 4) โรคถุงลมโป่งพองที่เกิดจาก ถุงลมปอดอักเสบทำให้การแลกเปลี่ยนก๊าซผิดปกติ โดยพบภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ได้แก่ หลอดลมอักเสบ ปอดอักเสบ 5) โรคมะเร็งที่เกิดจากเซลล์ในร่างกายมีความผิดปกติ โดย พบโรคมะเร็งเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ได้แก่ มะเร็งตับ มะเร็งปอด มะเร็งลำไส้ใหญ่ มะเร็งปากมดลูก (2) ปัญหาเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากความเสื่อมของร่างกาย จำนวน 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มโรคทางเดินหายใจ ได้แก่ อาการไอ หวัด เจ็บคอ โรคหืดหอบ โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ 2) กลุ่มโรคทางเดินอาหาร ได้แก่ โรคกระเพาะอาหารเรื้อรัง โรคกรดไหลย้อน ท้องผูก อาการจุกเสียด 3) กลุ่มโรคกล้ามเนื้อและกระดูก ได้แก่ อาการวิงเวียน หน้ามืด ใจสั่น ใจสั่น เลือดลม

แปรปรวนในผู้สูงอายุ และ 4) กลุ่มโรคกล้ามเนื้อ กระดูก ข้อและเส้นเอ็น ได้แก่ โรคไหล่ติด โรค นิ้วล็อก โรคเข่าเสื่อมระยะเริ่มต้น โรคข้อศอกติด โรคข้อมือติด (3) ปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์และสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ จำนวน 3 กลุ่มคือ 1) อารมณ์แปรปรวนในผู้สูงอายุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่รวดเร็วและมีหลายอารมณ์ภายในหนึ่งวัน เช่น รู้สึกเศร้า รู้สึกมีความสุข หรืออาจร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุ อารมณ์แปรปรวนในผู้สูงอายุมีสาเหตุมาจากความเครียดเรื้อรัง การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชีวิต และภาวะแทรกซ้อนจากโรคจิตเวชบางอย่าง 2) ภาวะเครียดวิตกกังวล มักแสดงในลักษณะความกลัว ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ย้ำคดีย้ำทำ นอนไม่หลับ เหนงา ท้อแท้ ว้าวุ่น นอกจากนี้ความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนขึ้นกับผู้สูงอายุได้แก่ ปวดตึงกล้ามเนื้อ มือเท้าเย็น ปวดศีรษะ ท้องเสีย ท้องผูก เบื่ออาหาร อาหารไม่ย่อย ใจสั่น เหนือออกตามมือ ตลอดจนการแสดงออกของพฤติกรรมได้แก่ จู้จี้ ขี้บ่น มีเรื่องขัดแย้งกับผู้อื่นหรือคนในครอบครัว แยกตัวจากสังคม เก็บตัว กัดเล็บ กัดฟัน ตีหมัด หรือสูบบุหรี่ 3) โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่เป็นการเจ็บป่วยทางจิตใจ เมื่อเกิดขึ้น จะทำให้ผู้สูงอายุ เบื่อหน่าย หดหู่ ไม่มีความสุข มองโลกในแง่ร้าย เก็บตัว รู้สึกชีวิตสิ้นหวัง ไม่มีคุณค่า โมโหง่าย เอาแต่ใจตนเอง ขี้ น้อยใจ อาการทางจิตส่งผลกระทบต่อร่างกายของผู้สูงอายุได้แก่ ไม่สดชื่น อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร หลับไม่สนิท คิดทำร้ายตนเอง ซึ่งผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทรายมีความ ต้องการดูแลสุขภาพแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การดูแลสุขภาพโรคด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผน ไทยและการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อรองรับปัญหาเกี่ยวกับปัญหา โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ปัญหาเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากความเสื่อมของร่างกาย และ ปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์และสภาพจิตใจของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย

2) การเสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

จากสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาล ตำบล สันทราย สามารถวิเคราะห์เพื่อเสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยสามารถเสนอรูปแบบออกเป็น 2 กิจกรรมคือ 1) กิจกรรมดูแล รักษาโรคด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทยในลักษณะศูนย์บริการแพทย์ไทยเพื่อชุมชนที่มีศักยภาพใน การออกหน่วยบริการเชิงรุกในชุมชน ในพื้นที่ต้องมีระบบให้บริการการตรวจโรค การวินิจฉัยโรค การ บำบัดโรค การรักษาโรค การป้องกันโรค การส่งเสริมและการฟื้นฟูสุขภาพ โดยอาศัยองค์ความรู้ ทางการแพทย์แผนไทย ซึ่งเน้นให้บริการรักษาโรคแก่ผู้ป่วยในชุมชน 4 กลุ่ม คือ กลุ่มโรคลมและ เลือดลม เช่น อาการหน้ามืดวิงเวียน ใจหวิวใจสั่น เวียนศีรษะ เลือดลมแปรปรวนในผู้สูงอายุ เป็นต้น กลุ่มโรคทางเดินหายใจ เช่น อาการไอ หวัด เจ็บคอ ภูมิแพ้ทางจมูก หืดหอบ หลอดโควิด กลุ่มโรค ทางเดินอาหาร เช่น อาการจุกเสียด อาหารไม่ย่อย เบื่ออาหาร กระเพาะอาหาร ริดสีดวงทวาร หนัก เป็นต้น กลุ่มโครงสร้างกล้ามเนื้อ กระดูก ข้อและเส้นเอ็น เช่น โรคอัมพฤกษ์ โรคอัมพาต โรคนิ้วล็อก โรคไหล่ติด เข่าเสื่อม เป็นต้น และ 2) กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุด้วย

การแพทย์แผนไทยในชุมชน ซึ่งเน้นจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน 2 เรื่อง คือ การเรียนรู้ในหัวข้อเรื่องการทำกายบริหารด้วยฤๅษีดัดตนผสมผสานกับการรำ 5 พญา ได้แก่ การทำท่าเทพพนมที่มีประโยชน์ต่อการบริหารลมและเลือดส่วนแขน การทำท่าเดินโขง ที่มีประโยชน์ต่อการบริหารลมและเลือดส่วนขา การรำท่ากวางที่มีประโยชน์ต่ออวัยวะของไต การรำท่าเสือที่มีประโยชน์ต่ออวัยวะตับรวมถึงเส้นเอ็นและกล้ามเนื้อ การรำท่าลิงที่มีประโยชน์ต่ออวัยวะหัวใจและระบบไหลเวียนเลือด การรำท่านกกระเรียนที่มีประโยชน์ต่ออวัยวะปอด และการรำท่าหมีที่มีประโยชน์ต่ออวัยวะกระเพาะอาหารและม้าม ในขณะที่การเรียนรู้เรื่องสมุนไพรใกล้มือ เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย โดยมีตัวอย่างสมุนไพร 10 ชนิดที่สามารถนำมาใช้เองได้ง่ายและมีความเหมาะสมสามารถส่งเสริมการปลูกได้ในชุมชน ได้แก่ หนุมานประสานกาย มีสรรพคุณบรรเทาอาการหืดหอบ กระเบา มีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนังและแผลสะเก็ดเงิน, ไพล มีสรรพคุณแก้ปวดบวมฟกช้ำ พูลูควา มีสรรพคุณแก้ไข ขับปัสสาวะ ฟ้าทะลายโจร มีสรรพคุณแก้ไข ไอ เจ็บคอ, เสลดพังพอนตัวเมีย มีสรรพคุณบรรเทาอาการเริม งูสวัด แมลงสัตว์กัดต่อย สะค้านขาว มีสรรพคุณเจริญอาหาร ขับลมในลำไส้ กระชายขาว มีสรรพคุณบรรเทาอาการจุกแน่นท้อง ขับลมในลำไส้ ทองพันชั่ง มีสรรพคุณแก้กลากเกลื้อน และเตยหอม มีสรรพคุณบำรุงหัวใจ บำรุงร่างกาย เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยในประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย พบว่า สภาพปัญหาทางสุขภาพของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังจำนวน 5 กลุ่ม คือ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดหัวใจและสมอง โรคถุงลมโป่งพอง และโรคมะเร็ง ซึ่งในปัจจุบันโรคดังกล่าวไม่สามารถรักษาให้หายขาดใช้วิธีการรักษาแบบประคับประคองซึ่งผู้ป่วยจำเป็นต้องรับประทานยาและเดินทางไปพบแพทย์แผนปัจจุบันไปตลอดชีวิต โดยความรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพต้นแบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลนาบัว อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ของปราณี พระโรจน์ และคณะ (2563) ที่อธิบายถึงการเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เป็นปัญหาต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน 2) ปัญหาเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากความเสื่อมของร่างกาย จำนวน 4 กลุ่มคือ กลุ่มโรคทางเดินหายใจ กลุ่มโรคทางเดินอาหาร กลุ่มโรคลมและเลือดลม และกลุ่มโรคกล้ามเนื้อ กระดูก ข้อและเส้นเอ็น ในขณะที่ความรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาพัฒนาการของรูปแบบโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายของวรรณพร สุริยะคุปต์ และคณะ (2565) โดยอธิบายถึงระบบอาการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุที่ให้การรักษาในโรงพยาบาลสาธิตการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

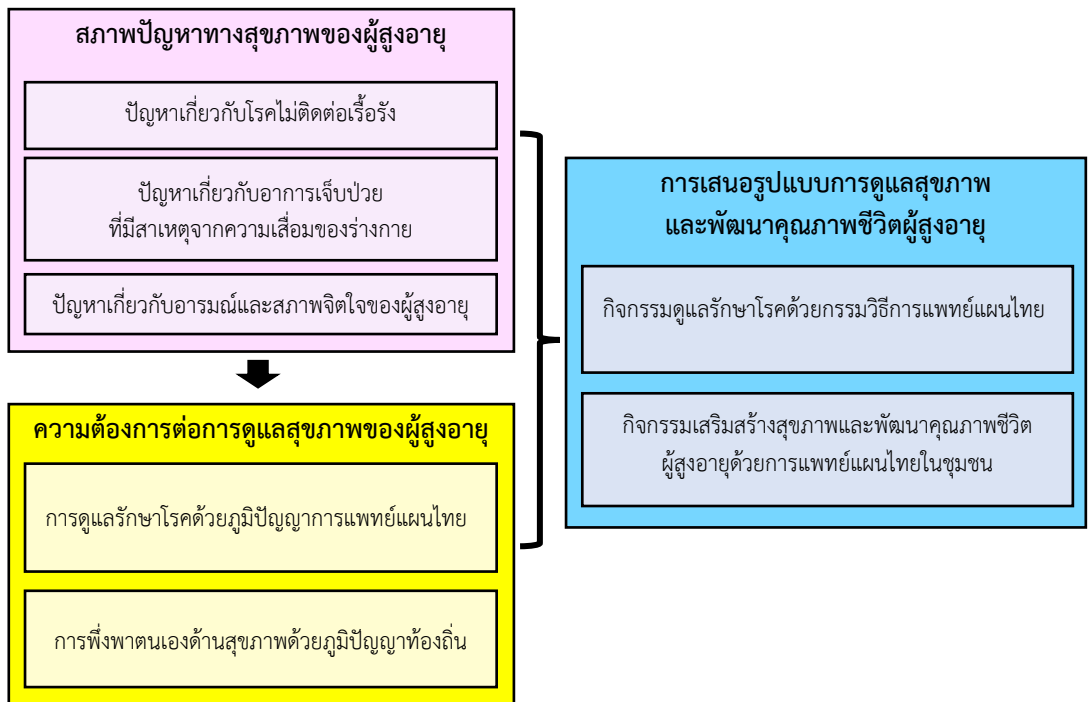
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งกลุ่มโรคที่ให้บริการในชุมชนมีความสอดคล้องกัน 3) ปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์และสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ จำนวน 3 กลุ่มคือ อารมณ์แปรปรวนในผู้สูงอายุ ภาวะเครียดวิตกกังวล โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ โดยความรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการวิเคราะห์ศักยภาพการดูแลสุขภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ของนิศรา ชัยวงศ์ และคณะ (2565) โดยอธิบายถึงสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาวะเหงา ภาวะซึมเศร้า ภาวะเครียดในผู้สูงอายุซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน และประเด็นที่ 2 ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การดูแลรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยความรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษารูปแบบการให้บริการสุขภาพเชิงรุกในลักษณะการออกหน่วยเคลื่อนที่ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังของเสาวรส มิกุล และคณะ (2561) ในขณะที่การเสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยสามารถเสนอรูปแบบออกเป็น 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมดูแลรักษาโรคด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทยในลักษณะศูนย์บริการแพทย์ไทยเพื่อชุมชนที่ศักยภาพในการออกหน่วยบริการคลินิกการแพทย์แผนไทยเคลื่อนที่ในชุมชน 2) กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในชุมชน ซึ่งเน้นจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน 2 เรื่อง ได้แก่ การเรียนรู้ในหัวข้อเรื่องการทำท่ากายบริหารด้วยฤๅษีดัดตนผสมผสานกับการรำ 5 พญา และการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรใกล้มือเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย โดยมีตัวอย่างสมุนไพร 10 ชนิดที่สามารถนำมาใช้เองได้ง่าย และมีความเหมาะสมสามารถส่งเสริมการปลูกได้ในชุมชน ได้แก่ หนุมานประสาณกาย, กระเบา, ไพล, พลูคาว, ฟ้ายะลวยโจร, เสลดพังพอนตัวเมีย, สะค้านขาว, กระชายขาว, ทองพันชั่ง เป็นต้น โดยความรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนานวัตกรรมการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยสมุนไพรใกล้มือสำหรับผู้สูงอายุของนคร จันทะวงษ์ และคณะ (2564) โดยอธิบายถึงกระบวนการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยสมุนไพรใกล้มือเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการดูแลสุขภาพโดยใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมาดูแลรักษาสุขภาพได้อย่างถูกต้อง

องค์ความรู้จากการวิจัย (Research Knowledge)

จากผลการศึกษาผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย โดยแสดงถึงองค์ความรู้ใหม่จากการผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ปัญหาเกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ปัญหาเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่มีสาเหตุจากความเสื่อมของร่างกาย และปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์และสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ในขณะที่ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การดูแลรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงนำเสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตผู้สูงอายุออกเป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมดูแลรักษาโรคด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย และกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในชุมชน โดยกิจกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลสนทราย ดังแสดงใน ภาพที่ 1

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่
เทศบาลตำบลสนทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 1

ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 งานวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญคือ รูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ การดูแลรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสนทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายเท่านั้น

1.2 รูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อื่นได้ โดยควรให้ความสำคัญกับสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุพื้นที่นั้นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เพื่อขยายกลุ่มเครือข่ายลูกค้าในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย ควรทำวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพของประชาชนช่วงวัยอื่นๆ ในพื้นที่เทศบาลตำบลสันทรายและพื้นที่ใกล้เคียง

2.2 เพื่อให้รูปแบบการดูแลสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในพื้นที่เทศบาลตำบลสันทราย สามารถนำไปปฏิบัติการในชุมชนได้จริงและมีความยั่งยืนในอนาคต จึงควรทำวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทยในเทศบาลตำบลสันทรายภายใต้ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมการปกครอง. (2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน). สืบค้น 25

กุมภาพันธ์ 2566, จาก

<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). สถิติผู้สูงอายุ สัญชาติไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน. สืบค้น 8

มีนาคม 2566, จาก <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1159>

กรมสุขภาพจิต. (2563). สังคมผู้สูงอายุ. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2566, จาก

<https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp>

ชนาภา ไวยลาพี (2564). การศึกษาอุบัติการณ์การเกิดหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต

กรณีศึกษา วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เชียงราย. วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย).

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเชียงราย.

ชินภัทร เต็มสมบัติบรร (2565). การศึกษาการประกอบการวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

กรณีศึกษา ศูนย์บริการแพทย์ไทยเพื่อชุมชน วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์

ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต

(สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเชียงราย.

- ณิศรา ชัยวงศ์ และคณะ. (2565). การวิเคราะห์ศักยภาพการดูแลสุขภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 9 (8) : 264-275.
- เทศบาลตำบลสันทราย. (2566). ข้อมูลทั่วไปตำบลสันทราย. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://www.sansaicri.go.th/mr_map.aspx
- นคร จันดีวงษ์ และคณะ. (2564). การพัฒนานวัตกรรมการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยสมุนไพรใกล้มือสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10 (1), 245-256.
- ปราณี พระโรจน์ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพ ต้นแบบโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลนาบัว อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 13 (2), 99-105.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, เมษายน 6). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-81.
- วรรณพร สุริยะคุปต์ (2565). การศึกษาและพัฒนาระบบบริการสุขภาพในรูปแบบโรงพยาบาล การแพทย์แผนไทย. ดุษฎีนิพนธ์การแพทย์แผนไทยดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วรรณพร สุริยะคุปต์ และคณะ. (2565). การศึกษาพัฒนาการของรูปแบบโรงพยาบาลสาธิต การแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 5 (1), 63-78.
- สุนันท์ แก้วจันทา (2565). การศึกษาบทบาทและศักยภาพของเทศบาลในการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทย. ดุษฎีนิพนธ์การแพทย์แผนไทยดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเชียงราย.
- เสาวรส มีกุล และคณะ. (2561). การศึกษารูปแบบการให้บริการสุขภาพเคลื่อนที่สำหรับผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรัง. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 19 (1), 62-69.